

Kuropatwa polna - wczoraj, dziś i jutro

Na świecie występuje blisko 100 gatunków kuropatw. Należą do rzędu kuraków (Galliformes), rodziny bażantowatych (Phasianide) i podrodziny kuropatw (Perdicinae). Większość tych ptaków zamieszkuje tereny otwarte, podobnie jak bażanty są to w większości gatunki osiadłe, niemigrujące. Charakteryzują się krępą budową ciała, krótkim ogonem oraz krótkimi skokami. Dziób mają krótki, ostry, o górnej pokrywie większej od dolnej i lekko zagiętej do dołu. Ich umaszczenie ma charakter maskujący i zależy od gatunku. Pierzenie następuje dwa razy do roku. Wiosną zmieniają szatę ze spoczynkowej na lęgową, następnie jesienią z lęgowej na spoczynkową. Przed drapieżnikami naziemnymi uciekają podbiegając lub odlatują, natomiast, gdy zauważą drapieżnika w locie pozostają w bezruchu polegając na swoim maskującym ubarwieniu i stając się prawie niewidoczne na tle podłoża.

Kuropatwy budują gniazda w zagłębieniach w ziemi, gdzie składają w zależności od gatunku od 2 do 22 jaj, zwykle jednobarwnych –białych, jasnobrązowych i oliwkowych. Pisklęta są zagniazdownikami i opuszczają gniazdo po wylęgu. Żywią się nasionami chwastów i ziół oraz owadami, pajęczakami, dżdżownicami. Potts (1986) wyróżnia się osiem podgatunków kuropatwy szarej:

- *Perdix perdix armoricana* (Hartert, 1917) - lokalnie we Francji,
- *Perdix perdix canescens* (Buturlin, 1906) - od wschodniej Turcji do południowego Kaukazu i północnozachodniego Iranu,
- *Perdix perdix hispaniensis* (Reichenow, 1892) - Pireneje i Północna Portugalia,
- *Perdix perdix italica* (Hartert, 1917) - Włochy
- *Perdix perdix lucida* (Altum, 1894) - Finlandia, Ural aż do Morza Czarnego,
- *Perdix perdix perdix* (Linnaeus, 1758) gatunek nominatywny- od Wielkiej Brytanii aż po Skandynawie i Włochy oraz na Bałkanach
- *Perdix perdix robusta* (Homeyer & Tancre, 1883) - Ural, Syberia do południowo-zachodnich Chin,
- *Perdix perdix sphagnetorum* (Altum, 1894) - Holandia, Niemcy.

Pierwsze wzmianki o kuropatwach pochodzą z VIII. n. e., z dworu Karola Wielkiego, który hodował kuropatwy jako ptaki ozdobne. Z czasem kuropatwa stała się bardzo cenionym i rzadkim przysmakiem, spotykanym jedynie na stołach królewskich. Jej nazwa pochodzi od prasłowiańskiego kur, a polska odmiana brzmi podobnie do

cerkiewnego, rosyjskiego i czeskiego kuropta, kuroptwa.

Kuropatwa polna jest gatunkiem o bardzo szerokim zasięgu geograficznym. Zamieszkuje niemal całą Europę oraz Azję Środkową, z wyjątkiem obszarów północnej Rosji i Skandynawii oraz południowych Bałkanów, Włoch i Hiszpanii. Introdukowana została do Ameryki Północnej, Wielkiej Brytanii oraz Nowej Zelandii. W górach może zamieszkiwać tereny do 2 500 m n.p.m.

W Polsce występuje jeden podgatunek kuropatwy szarej. Zasiedlający głównie tereny otwarte, preferując siedliska o wysokiej produktywności biologicznej (kępy krzewów, pasy zarośli, remizy śródpolne) i dobrym dostępem do wody. W okresie jesiennym bardzo chętnie przebywa na kartofliskach, uprawach buraków oraz w łubinie. Jeszcze do niedawna kuropatwa była najpospolitszym i najliczniejszym ptakiem łownym w Polsce. W latach 60. i 70. XX wieku polowania na kuropatwy były bardzo popularne i odbywały się w 75% polskich łowisk. W 1970 roku szacowano liczebność kuropatwy na około 7 milionów. Dziesięć lat później było ich tylko około pół miliona. Kryzys dotyczył nie tylko Polski, ale całej Europy. Od lat 50. w większości krajów populacja spadła o 10%, co przy tak dużej liczebności oznacza kilkaset tysięcy zwierząt. Według badań ornitologów, w ciągu ostatnich 30. lat populacja kuropatw w krajach Unii zmniejszyła się o 82%. Niestety w drugiej połowie XX wieku populacje kuropatwy wykazywały tendencje spadkowe w większości europejskiego areału jej występowania, w konsekwencji czego została ona zaklasyfikowana do grupy gatunków o niekorzystnym statusie. Warto dodać, że zmiany liczebności populacji nie były jednakowe dla wszystkich krajów. W Irlandii spadek liczebności można było obserwować już w XIX w., we Włoszech w połowie XX w., w Wielkiej Brytanii w latach 50. XX w., na Węgrzech w latach 70 XX w., w Niemczech w latach 80. XX w. oraz we Francji w latach 90. XX w..

W Polsce w latach 60. i 70. wykazano znaczne wahania liczebności kuropatwy. Szczególnie gwałtowny spadek zaobserwowano na przełomie 1978/1979 roku czego przyczyną była bardzo mroźna i śnieżna zima podczas której śmiertelność osiągnęła 80% stanu jesiennego. Po zimie przyszła równie ciężka wiosna dla kuropatw. Niska temperatura oraz obfite odpady deszczu sprawiły, że sezon lęgowy był bardzo ciężki i nie obfitował w duże liczby młodych. W efekcie w końcu lat 80. liczebność kuropatw była dwukrotnie mniejsza niż w dwóch poprzednich dziesięcioleciach. Lata 1993 i 1994 również nie były korzystne ze względu na wyjątkowo suche oraz upalne wiosny i początek lata. Pomimo tego, że od czasu do czasu obserwowano wzrost a następnie znaczny spadek liczebności, to nigdy więcej nie osiągnęła ona rekordowej liczebności z roku 1970. Niskie stany populacji w łowiskach sprawiły, że w większości okręgów w sezonie łowieckim 2012/13 oraz 2013/14 nie polowano na ptaki. Podobną tendencję wstrzymywania polowań lub samego ograniczania ich intensywności można zaobserwować również na terenie Europy. Do przyczyn spadku liczebności populacji zalicza się: upraszczanie struktury krajobrazu rolniczego, wprowadzenie upraw monokulturowych, wzrost mechanizacji prac polowych, szeroko stosowane chemiczne środki ochrony roślin, wzrost liczebności drapieżników, długie i ostre zimy, oraz długie i

chłodne wiosny.

Widząc, że liczebność zwierzyny drobnej a w tym kuropatwy polnej w ostatnich latach drastycznie spada zaczęto wprowadzać różne strategie mające na celu odbudowę populacji. W województwie mazowieckim wprowadzono m. in. „Program reintrodukcji bażanta i kuropatwy na Mazowszu w latach 2007-2011” oraz „Program odbudowy populacji zwierzyny drobnej w województwie mazowieckim w latach 2012-2016”. Redakcja "Łowca Polskiego" od wielu lat prowadzi na swoich łamach aktywną edukację ekologiczną, skierowaną do zróżnicowanych - wiekowo i zawodowo - środowisk czytelniczych. W roku 2006 akcja "Ożywić pola" została przeprowadzona w bardziej rozwiniętej formule, pod nazwą "Ożywić pola 2006. Rok kuropatwy". Programy edukacyjne mają istotnie duże znaczenie w edukacji nie tylko młodego pokolenia.

Podsumowanie

Kuropatwa polna, którą jeszcze kilkanaście lat temu mogliśmy spotkać praktycznie na każdym polu, pomału znika z krajobrazu rolniczego. Aby liczebność kuropatwy polnej wzrastała wprowadza się poprawę warunków bytowania, redukuje się liczbę drapieżników a w okresie długich i ciężkich zim ptaki się dokarmia. Na wybranych terenach wsiedla się kuropatwy, a efekty tego uzależnione się od proporcji liczby ptaków wprowadzonych do liczby ptaków obecnych w terenie oraz presji drapieżników. Czy jednak za kilka lat będzie obecna w naszym środowisku?

Piśmiennictwo:

1. Adamski M. 2012. Kuropatwy. [W] Hodowla i użytkowanie drobiu. Red. J. Jankowski. Wyd. Powszechne Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Warszawa.: 469-476.
2. Dzierżyńska-Cybulko B., Fruziński B., 1997. Dziczyzna jako źródło żywności. Wyd. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Poznań.
3. Dudziński W., 1988. Ptaki łowne. Wyd. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.
4. Jabłoński K. M., Gorazdowski M. J. 2004. Przepiórki i kuropatwy. Wyd. Agencja Wydawnicza "Ergos", Warszawa, 1-37.
5. Kamieniarz R., Panek M., 2008. Zwierzęta łowne w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Wyd. S&S Poligrafia. Czempień.
6. Krupka J. 1986. Łowiectwo. Wyd. Rolnicze i Leśne. Warszawa.
7. Nowaczewski S. 2012. Z badań nad kuropatwą (*Pedrix pedrix*). Polskie Drobiarstwo, 6/12: 18-20.
8. Nowaczewski S., Gosk J., Kolanos B., Wolc A., Kontecka H. 2012. Characteristics of the tonic immobility reaction in young farm-reared ring-neck pheasants, common quails and grey partridges. Journal of Ethology, 30: 289-294.
9. Nüßlein F., 2009. Łowiectwo. Wyd. Galaktyka. Warszawa.
10. Okarma H., Tomek A., 2008. Łowiectwo. Wyd. Edukacyjno-Naukowe H₂O. Kraków. 73-77.
11. Panek M. 2012. Demografia kuropatwy w zależności od struktury krajobrazu rolniczego. Wyd. SGGW. Warszawa (rozprawa habilitacyjna).
12. Panek M., 2009. Intensywność rolnictwa a liczebność kuropatw [W]: Środowiskowe uwarunkowania kryzysu zwierzyny drobnej. Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa: 13-22.
13. Potts G. R. 1986. The partridge. Pesticides, predation and conservation. Collins. London, UK. 274.
14. Sytuacja zwierząt łownych w Polsce, 2013.

http://www.czempin.pzlow.pl/palio/html.wmedia?_Instance=pzl_www&_Connector=palio&_ID=4047&_Checksum=921951871 dostęp z dn. 3 grudnia 2014.

15. Szałapak E. 2001. O zwierzyńie ciekawostki i fantazje. wyd. E. Szałapak. Wrocław.116-120.